DERS KUTUSU
DERSKUTUSU.COM

ÇALIŞMA KÂĞIDI
9. Sınıf · Tarih · 6. Hafta

Ad Soyad: _____
Sınıf / No: _____
Tarih: _____

Tarihsel Bilginin Üretim Süreci (5T Yöntemi ve Kaynak Tenkidi)

Tarihçinin geçmişi araştırırken izlediği bilimsel yöntem basamaklarını (Tarama, Tasnif, Tahlil, Tenkit, Terkip) sırasıyla çözümler. · Birinci elden ve ikinci elden kaynakları ayırt eder; kaynaklara uygulanan dış tenkit ve iç tenkit süreçlerini karşılaştırır. · Tarihsel bilginin üretiminde anakronizmden kaçınmanın, çoklu bakış açısının ve yeni kanıtlarla bilginin güncellenebilirliğinin önemini kavrar.

HATIRLAYALIM

- Tarihte deney ve gözlem yapılamaz; tarihsel bilgi 5T yöntemiyle (1. Tarama, 2. Tasnif, 3. Tahlil, 4. Tenkit, 5. Terkip) kaynaklardan üretilir.
- Olayın yaşandığı döneme ait özgün kanıtlara 'birinci elden kaynak', bunlara dayanılarak sonradan yazılanlara 'ikinci elden kaynak' denir.
- Belgenin orijinalliğini, kağıdını ve yazarını incelemek 'dış tenkit'; yazarın tarafsızlığını ve bilgilerin doğruluğunu sorgulamak 'iç tenkit'tir.

1 EŞLEŞTİRME

Tarihsel bilgi üretim basamaklarını (5T yöntemi) açıklamalarıyla eşleştiriniz.

1. Tarama	2. Tasnif	3. Tahlil	4. Tenkit & 5. Terkip
Kaynak ve belge ara	Zaman/mekân/konu tasn	Bilgi yeterlilik analiz	Eleştiri ve sentez yazımı

☐ 1. 1. Tarama (Heuristik)
☐ 2. 2. Tasnif (Sınıflandırma)
☐ 3. 3. Tahlil (Çözümleme)
☐ 4. 5. Terkip (Sentez)

a) Doğrulanan bilgilerin birleştirilerek bütünlüklü eserin kaleme alınması
b) Eldeki kaynakların bilgi bakımından yeterli olup olmadığının kontrolü
c) Toplanan kaynakların zaman, mekân ve konuya göre gruplandırılması
d) Araştırma konusuyla ilgili tüm kaynak ve belgelerin aranıp toplanması

2 DOĞRU MU, YANLIŞ MI?

Tarih metodolojisi ve kaynaklarla ilgili ifadelerden doğru olanlara D, yanlış olanlara Y yazınız.

Deney Yoktur	Dış Tenkit	İç Tenkit	Dinamik Bilgi
Kanıt: Belge ve bulunt	Kağıt, mühür, orijinalli	İçerik ve yazar doğruluğ	Yeni kanıt bilgiyi yeniler

	D	Y
Tarihsel olaylar tekrarlanamadığı için tarihte deney ve gözlem yöntemi uygulanamaz.	☐	☐
Destanlar, efsaneler ve atasözleri yazılı kaynaklar grubunda yer alır.	☐	☐
Belgenin kağıt yaşını, mürekkebini ve sahte olup olmadığını incelemek dış tenkittir.	☐	☐
Yeni bulunan arkeolojik kanıtlar (Göbeklitepe gibi) eski tarihsel bilgileri değiştirebilir.	☐	☐

3 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görseldeki kaynak sınıflandırmasına göre aşağıdakilerden hangisi 'birinci elden (ana) kaynak' olarak değerlendirilemez?

OLUŞTUĞU DÖNEME GÖRE TARİHSEL KAYNAKLAR

Birinci Elden Kaynak	Özgün Örnekler	İkinci Elden Kaynak
Olay dönemine ait kanıt	Kitabe, ferman, sikke, tablet	Sonradan yazılan tez/kitap

(A) Bilge Kağan'ın diktirdiği Orhun Kitabeleri
(B) Orhun Kitabeleri üzerine 2025'te yazılmış bir yüksek lisans tezi
(C) Kadeş Antlaşması'nın kil tablet metni
(D) Lidyalılar döneminden kalan elektron sikke

4 KISA CEVAP

'Orta Çağ'da Anadolu'da Tıp Tarihi' araştırma başlığında tasnifin (sınıflandırmanın) hangi üç türü bir arada kullanılmıştır?

TASNİF (SINIFLANDIRMA) TÜRLERİ · ZAMAN, MEKÂN VE KONU

ana Göre: Orta Çağ Tarihi · Mekâna Göre: Anadolu Tarihi · Konuya Göre: Tıp T

"Orta Çağ'da Anadolu'da Tıp Tarihi" başlığı her üç tasnif türünü aynı anda içerir.

5 TABLOYU TAMAMLA

Tarih metodolojisinde 4. aşama olan Tenkit (Eleştiri) sürecinin dış ve iç tenkit karşılaştırma tablosunu tamamlayınız.

Tenkit Türü	Odaklandığı Temel Soru	İncelenen Unsurlar
Dış Tenkit (Biçimsel)	Bu belge gerçek (orijinal) mi, sahte mi?	
İç Tenkit (İçerik)	Yazar doğru ve tarafsız bilgi veriyor mu?	
Birinci Elden Kaynak	Olayın yaşandığı döneme mi ait?	
İkinci Elden Kaynak	Ana kaynaklardan yararlanılarak mı yazıldı?	

6 SIRALAMA

Görseldeki 5T yöntemine göre Kurtuluş Savaşı'nı araştıran bir tarihçinin izleyeceği adımları sıraya diziniz.

- ☐ Arşivlerden o döneme ait telgraf, gazete, meclis tutanağı ve hatıratları arama (1. Tarama)
- ☐ Toplanan belgeleri yıllarına (1919-1922) ve cephelerine göre sınıflandırma (2. Tasnif)
- ☐ Belgelere dış-iç tenkit uygulayıp doğrulanmış bilgileri birleştirerek eseri yazma (4. Tenkit ve 5. Terkip)
- ☐ Belgelerin konuyu aydınlatmaya yeterli olup olmadığını çözümleme (3. Tahlil)

7 DOĞRU MU, YANLIŞ MI?

Tarih yazımı ve tenkit süreçleriyle ilgili ifadelerden doğru olanlara D, yanlış olanlara Y yazınız.

	D	Y
Yazının icadından önceki Tarih Öncesi dönemler yalnız arkeolojik buluntularla aydınlatılır.	☐	☐
Urartu yıllıkları ile Asur kayıtlarını birlikte incelemek çoklu bakış açısı ve iç tenkit sağlar.	☐	☐
'Mete Han kurmaylarıyla telsiz görüşmesi yaptı' ifadesi tarihsel empatiye uygun bir cümledir.	☐	☐
5T yönteminin son aşaması olan Terkip, doğrulanan bilgilerin sentezlenerek yazılmasıdır.	☐	☐

8 ŞİFRELİ KELİME

İpuçlarına karşılık gelen kavramları yazarak anahtar kelimeyi bulunuz.

- Araştırma konusuyla ilgili tüm kaynak ve belgeleri arama aşaması (6 harf) ☐☐☐☐☐☐
- Kaynakları zaman, mekân ve konuya göre sınıflandırma aşaması (6 harf) ☐☐☐☐☐☐
- Doğrulanan bilgileri birleştirerek eseri sentezleme aşaması (6 harf) ☐☐☐☐☐☐
- Kaynakların bilgi yeterliliğini çözümleme aşaması (6 harf) ☐☐☐☐☐☐
- Tarama aşamasının metodolojideki diğer adı (9 harf) ☐☐☐☐☐☐☐☐☐

Turuncu kutulardaki harfler yukarıdan aşağıya:

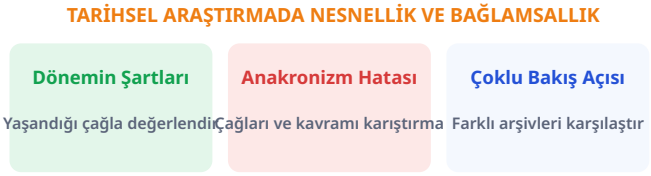
_____

9 AÇIK UÇLU · DÜŞÜN

Atatürk'ün 'Tarih yazmak, tarih yapmak kadar mühimdir. Yazan, yapana sadık kalmazsa değişmeyen hakikat insanlığı şaşırtır' sözünü açıklayınız.

10 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görseldeki tarihsel araştırma ilkelerine göre geçmişteki bir olayı o günün şartlarını dikkate almadan bugünün kavramlarıyla

(A) Kronoloji
(B) Paleografya
(C) Anakronizm
(D) Diplomatik

11 BOŞLUK DOLDURMA

Cümlelerdeki boşlukları uygun tarih kavramlarıyla tamamlayınız.

İÇ TENKİT · ARKEOLOJİK BULUNTU · DÖNEM ŞARTLARI

nkit: Yazarın tarafsızlığını ve bilgilerin doğruluğunu çapraz kaynakla denetl

Tarih Öncesi dönemlerde yazı olmadığı için yalnız arkeolojik buluntular kullanılır.

arkeolojik · deney · iç · şartlarına

1. Yazarın olayları çarpıtıp çarpıtmadığını başka kaynaklarla karşılaştırmaya _____ tenkit denir.
2. Kazılarda ortaya çıkarılan silah, takı ve çanak-çömlek _____ kaynaklar arasında yer alır.
3. Tarihsel bir olayı doğru anlamak için onu yaşandığı dönemin _____ göre değerlendirmek gerekir.

12 EŞLEŞTİRME

Tarihsel kaynak örneklerini malzeme türlerine göre ait oldukları grupla eşleştiriniz.

- ☐ 1. Yazılı Kaynaklar
- ☐ 2. Sözlü Kaynaklar
- ☐ 3. Gerçek Eşya ve Nesneler
- ☐ 4. Sesli ve Görüntülü Kaynaklar

a) Fotoğraflar, belgesel filmler, ses kayıtları ve video arşivleri
b) Kil tabletler, Orhun Kitabeleri, padişah fermanları ve beratlar
c) Kuşaktan kuşağa aktarılan destanlar, efsaneler, mitler ve atasözleri
d) Arkeolojik kazılarda bulunan saban, kılıç, çanak-çömlek ve lahitler

derskutusu.com · © Ders Kutusu · Tüm hakları saklıdır.